

# Een woelige lotingsdag in Bunschoten (1)

De hierna beschreven geschiedenis heeft zijn grondslag in de Franse tijd. Die tijd begint op 18 januari 1795, als de toenmalige stadhouder Willem de Vijfde met een Schevenings vissersschip vlucht naar Engeland en een detachement Franse soldaten Den Haag binnentrekt. De Zeven Verenigde Nederlanden (de Republiek!) kreeg een nieuwe naam, namelijk de Bataafse Republiek, en werd later het Koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon. Vijftien jaar lang, van 1795 tot 1810, was ons land als vazalstaat ondergeschikt aan Frankrijk en in 1810 lijfde Napoleon Bonaparte de Noordelijke Nederlanden in bij het machtige Franse rijk. Frankrijk maakte tot 1813 hier toen helemaal de dienst uit. In die relatief korte periode zijn er grote veranderingen doorgevoerd. De oude regentenmaatschappij, waar de macht lag bij de adel, de kerk en de welgestelde families, begon af te brokkelen en de eerste aanzet voor een democratisch Nederland



De Lange Jan fungeerde als centraal punt van Nederland.

werd toen gegeven. De wetgeving werd grondig gewijzigd door het invoeren van nieuwe burgerlijke en strafrechtelijke wetboeken. Het heffen van belastingen werd herzien en uitgebreid. Het kadaster werd opgezet en alle landerijen in Nederland werden opgemeten.

Voor dit kadastraal in kaart brengen gebruikte men de toren (Lange Jan) in Amersfoort als centraal punt van Nederland. Al het onroerende goed werd bij het kadaster geregistreerd, mede om bij de juiste eigenaren daarover belasting te kunnen heffen. Op de wegen ging men de rechter weghelft gebruiken. In Engeland, waar de Fransen niet gewoest zijn, rijdt men nog steeds links. Het decimale stelsel (tientalig) werd ingevoerd. Maten en gewichten, o.a. de meter en de kilogram werden toen officieel vastgesteld. Ook het geld kreeg een decimale onderverdeling. In Engeland heeft men nog lang de verdeling 1 pound – 20 schilling – 12 pence vastgehouden.

## Militaire dienstplicht

In het bevolkingsregister werd voor alle Nederlanders een eigen en zelfgekozen achternaam en een adres vastgelegd. De regeringsvorm die we thans nog kennen (staatschouff en de Eerste en Tweede Kamer) is ook in de Franse tijd ontstaan. Kerk en staat werden officieel van elkaar gescheiden. In die tijd is ook het starre en verouderde gildenstelsel afgeschaft. Er kwam een vorm van militaire dienstplicht, want Napoleon had grote aantallen soldaten nodig voor zijn talrijke oorlogen. De conscriptie, een soort dienstplicht, werd ingevoerd in 1810. In datzelfde jaar werd het Koninkrijk Holland ingelijfd bij het Franse keizerrijk en werd de broer van Napoleon Bonaparte, Lodewijk Napoleon, afgezet als koning van Holland.

De conscriptie hield in dat iedere man van 20 jaar of ouder werd ingeschreven in

een militieregister. Door loting werd dan bepaald welke mannen dienst moesten nemen in het Franse leger ter aanvulling van de vrijwilligers. De norm die gehaald moest worden was 1 militielid per 100 inwoners. Binnen een jaar moesten 9000 militairen onder de wapenen komen. De eerste van de in totaal 28.000. Deze dienstplicht was wel afkoopbaar. Mensen met geld konden een remplaçant inschakelen, dus een vervanger sturen. Dat was een vrijwilliger die voor 400 tot ca 700 gulden je dienstplicht overnam. Dit ging via een zogenaamde tussenpersoon, deze leverde voor een niet onaanzienlijke vergoeding een zogeheten nummerruiler. Een nummerruiler was iemand die uitgeloot was.



De veldtocht van Napoleon naar Rusland. Van de bijna 700.000 soldaten overleefden er circa 20.000.

Aan de zo rampzalig verlopen tocht naar Rusland van het Franse leger, namen 15.000 jonge, veelal dienstplichtige mannelijke Nederlanders deel. Zeer weinigen hebben deze vreselijke veldtocht overleefd. Ook uit onze dorpen dienden lotelingen in het Franse leger, zoals Evert Beekhuis die in 1813 in Wittenberg (Oost Duitsland) is overleden. Na de overwinning op Napoleon in 1813 werd, op 20 nov 1813, het vorstendom der verenigde Nederlanden geproclameerd, (dus nog niet het koninkrijk der Nederlanden!) er kwam weer een Oranjetelg op de troon. Nederland was weer vrij. Maar het lotings-

systeem bleef gedurende zowat de hele 19e eeuw in de oorspronkelijk vorm bestaan!

Na 1898 werd het systeem om een remplaçant in te huren afgeschaft. Het lotings-systeem bleef nog wel bestaan, maar de dienstplicht werd nu persoonlijke dienstplicht.

## De loting

Globaal genomen ging het op de lotingsdag als volgt:

Iedere loteling moest zich op die dag om acht uur melden, meestal bij het gemeentehuis.

Men moest de door de gemeente toege-stuurde schriftelijke order bij zich hebben. Onder toezicht van de militiecommissaris werden de nummers getrokken.

Degenen met een laag nummer werden ingeloot en moesten in dienst.

Deze dienstplicht duurde vijf jaar waarvan een jaar effectief en vier jaar beschikbaar zijn voor een reservebataljon.

Aan de dienstplicht kon men zich soms onttrekken door lichamelijke gebreken voor te wenden. Kostwinners konden voor een jaar vrijgesteld worden. Broederdienst bestond ook en hield in dat de kleinste helft van de zonen uit een gezin dienst moest nemen. Dus van een gezin met vijf jongens moesten er twee dienst nemen. Pas in 1938 werd het lotingssysteem afgeschaft en vanaf 1 mei 1997 is ook de opkomstplicht officieel opgeschort.

Voor deze loting moesten de Bunschotenaren zich ergens in de regio Utrecht melden.

Tot 1895 was dat in het militair logement aan de Lange Nieuwstraat te Utrecht. Na 1895 mochten de Bunschotenaren de loting in de gemeente Baarn bijwonen, een stukje dichter bij huis dus. Kennelijk was dat ook nog niet voor iedereen een ideaal want in 1900 werd het evenement, op verzoek van de Spakenburgse lotelingen, in Bunschoten gehouden.